

**Nord Stream პროექტები როგორც პოლიტიკური სტრატეგია: გერმანია-რუსეთის
ურთიერთობის კრიტიკული ანალიზი**

DOI: <https://doi.org/10.52340/splogos.2025.02.22>

ლაშა ქუჩუკაშვილი

საერთაშორისო ურთიერთობების მაგისტრი

L_Kuchukashvili1@cu.edu.ge

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0004-4271-5566>

აბსტრაქტი

სტატია ეხება Nord Stream 1 და Nord Stream 2-ის გაზსადენის პროექტების გაანალიზებას, როგორც გერმანია-რუსეთის ენერგეტიკული თანამშრომლობის არა მხოლოდ ეკონომიკურ, არამედ პოლიტიკურ განზომილებას. ნაშრომში ყურადღება გამახვილებულია იმაზე, თუ როგორ გამოიყენებოდა ენერგია როგორც გეოპოლიტიკური ბერკეტი და როგორ შექმნა Nord Stream-მა სიმბოლური და სტრუქტურული დამოკიდებულება გერმანიის მხრიდან რუსეთზე. თეორიული ჩარჩო ეფუძნება ნეოკლასიკურ რეალიზმს, რაც შესაძლებელს ხდის სახელმწიფო ქცევის განმსაზღვრელ ფაქტორებში შიდა და საერთაშორისო განზომილების კოინტეგრირებულ ანალიზს. კვლევამ აჩვენა, რომ პროექტები, მიუხედავად ეკონომიკური არგუმენტაციისა, იქცნენ საგარეო პოლიტიკური სტრატეგიის ნაწილად. განსაკუთრებით 2022 წლის მოვლენების შემდეგ, აშკარა გახდა, რომ გერმანიის ენერგოპოლიტიკა საჭიროებდა ფუნდამენტურ გადასინჯვას.

საკვანძო სიტყვები: ენერგეტიკული დამოკიდებულება, გერმანია-რუსეთი, საგარეო პოლიტიკა, ნეოკლასიკური რეალიზმი, გეოპოლიტიკა

Nord Stream Projects as a Political Strategy: A Critical Analysis of German-Russian Relations

Lasha Kuchukashvili

Master of International Relations

L_Kuchukashvili1@cu.edu.ge

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0004-4271-5566>

Abstract

This article analyzes the Nord Stream 1 and 2 pipeline projects not merely as economic initiatives but as political strategies shaping the energy and foreign policy dynamics between Germany and Russia. It explores how energy infrastructure was utilized as a geopolitical instrument, creating both symbolic and structural dependence. The paper applies the theoretical lens of neoclassical realism, enabling an integrated analysis of domestic and international factors in state behavior. Despite being framed as commercial ventures, the pipelines served broader strategic goals. The war in Ukraine in 2022 marked a turning point, revealing the need for a fundamental reassessment of Germany's energy policy and its geopolitical assumptions.

Keywords: energy dependence, Germany–Russia relations, foreign policy, neoclassical realism, geopolitics

შესავალი

რუსეთ-გერმანიის ურთიერთობები რამდენიმე ათწლეულის განმავლობაში მნიშვნელოვნად ეფუძნებოდა ენერგეტიკულ თანამშრომლობას, რაც ორივე მხარისთვის სტრატეგიული და ეკონომიკური ინტერესების თანხვედრის ილუზიას ქმნიდა. ამ ურთიერთობაში ბუნებრივი აირის მილსადენებს, განსაკუთრებით Nord Stream 1 და Nord Stream 2-ის პროექტებს, განსაკუთრებული ადგილი ეჭირათ. ისინი წარმოჩნდებოდა როგორც სტაბილურობისა და ენერგომომარაგების გარანტი, თუმცა,

დროთა განმავლობაში, სულ უფრო აშკარა გახდა მათი პოლიტიკური დატვირთვა და გეოპოლიტიკური პოტენციალი.

მილსადენები ბალტიის ზღვის ქვეშ, რომელიც რუსეთის გაზს პირდაპირ აწვდიდა გერმანიას აღმოსავლეთ ევროპის გვერდის ავლით, მხოლოდ ინფრასტრუქტურული პროექტები არ ყოფილა. Nord Stream-მა სიმბოლურად და რეალურადაც ჩამოაყალიბა გერმანიის დამოკიდებულება რუსულ გაზზე და ამავდროულად დაასუსტა უკრაინისა და პოლონეთის, როგორც სატრანზიტო ქვეყნების, სტრატეგიული პოზიციები. პროექტების მიმართ არსებულმა კრიტიკამ - როგორც ევროკავშირის შიგნით, ასევე შეერთებული შტატების მხრიდან - ხაზგასმით მიუთითა, რომ საკითხი სცდებოდა ეკონომიკის ფარგლებს და გახდა საერთაშორისო უსაფრთხოების განხილვის ნაწილი.

გერმანიის პოლიტიკა, განსაკუთრებით 2010-იან წლებში, მიზნად ისახავდა ენერგომომარაგების დივერსიფიკაციას და მწვანე ტრანზიციაზე გადასვლას. თუმცა, პარალელურად, იზრდებოდა რუსეთზე დამოკიდებულება - რაც მწვავე პარადოქსად გადაიქცა 2022 წელს, უკრაინაში რუსეთის სრულმასშტაბიანი შეჭრის შემდეგ. Nord Stream 2-ის ოფიციალური გაუქმება ამ კონტექსტში აღიქმება არა მხოლოდ ენერგოპროექტის შეჩერება, არამედ როგორც გერმანიის ახალი გეოპოლიტიკური რეალობა.

აღნიშნული სტატია მიზნად ისახავს Nord Stream პროექტების გაანალიზებას საგარეო პოლიტიკური სტრატეგიის კრილში, სადაც ეკონომიკური გათვლები დაპირისპირებულია უსაფრთხოების, გავლენისა და ძალთა ბალანსის პრობლემებთან. ანალიზი ეფუძნება ნეოკლასიკური რეალიზმის თეორიას, რომელიც მოიცავს როგორც საერთაშორისო სისტემის ზეწოლას, ასევე, შიდა პოლიტიკურ ფაქტორებს, ელიტების აღქმებსა და სტრატეგიულ კულტურას.

კვლევითი კითხვის ფორმულირება შემდეგია:

იყო თუ არა Nord Stream მხოლოდ ეკონომიკური პროექტი, თუ იგი უნდა განვიხილოთ როგორც პოლიტიკური სტრატეგია გერმანიისა და რუსეთის მხრიდან?

ამ კითხვაზე პასუხის გასაცემად სტატიაში გაანალიზებულია პროექტების ისტორია, პოლიტიკური კონტექსტი, გერმანიის შიდა ფაქტორები და რუსეთის სტრატეგიული გათვლები. მთავარი არგუმენტია, რომ Nord Stream-მა შექმნა ერთდროულად სიმბოლური და სტრუქტურული დამოკიდებულება, რომელმაც დააზიანა როგორც

გერმანიის საგარეო პოლიტიკის თანმიმდევრულობა, ისე ევროპის ენერგოსაფრთხოების საფუძვლები.

თეორიული ჩარჩო: ენერგეტიკული ურთიერთდამოკიდებულება და საგარეო პოლიტიკური ქცევა

Nord Stream-ის ანალიზი მოითხოვს იმაზე მეტად კომპლექსურ თეორიულ ჩარჩოს, ვიდრე უბრალოდ საერთაშორისო ურთიერთობების კლასიკური რეალიზმი გვთავაზობს. მილსადენის პროექტები აერთიანებდა ეკონომიკას, უსაფრთხოებასა და პოლიტიკას. ისინი იქცა პლატფორმად, სადაც შიდა და გარე ფაქტორები გადაჯაჭვული იყო. ამგვარი მრავალშრიანი ანალიზისთვის საუკეთესო თეორიული ჩარჩო ნეოკლასიკური რეალიზმია - მეთოდოლოგიური მიდგომა, რომელიც სისტემური ფაქტორების პარალელურად ითვალისწინებს შიდა პოლიტიკურ, ინსტიტუციურ და ელიტურ დონეებსაც.²⁸²

განსხვავებით კლასიკური რეალიზმისგან, რომელიც ფოკუსირდება საერთაშორისო ანარქიაზე და ძალთა ბალანსზე, ნეოკლასიკური რეალიზმი ამტკიცებს, რომ სახელმწიფოების ქცევა არ განისაზღვრება მხოლოდ გარე საფრთხეებით. გადაწყვეტი ზდება ის, თუ როგორ აღიქვამენ ელიტები ამ საფრთხეებს, როგორია ქვეყნის შიდა სტრუქტურა, ინტერესთა დაჯგუფებები და სტრატეგიული კულტურა. მაგალითად, ორ სახელმწიფოს შეიძლება ერთნაირი სტრატეგიული პოზიცია ჰქონდეს, მაგრამ შიდა ფაქტორების გამო ისინი განსხვავებულად რეაგირებენ ერთსა და იმავე გარე მოვლენაზე.

ამგვარად, სტატიაში Nord Stream-ის პროექტები განიხილება როგორც **შედეგი და გამოხატულება იმ კომპლექსური ურთიერთქმედებისა**, რაც არსებობს საერთაშორისო სტრუქტურულ ზეწოლასა და შიდა პოლიტიკური პროცესებს შორის. ეს მიდგომა გვადლევს შესაძლებლობას, გავიგოთ არა მხოლოდ რას აკეთებდნენ რუსეთი და გერმანია, არამედ **რატომ - და რა სტრატეგიული გათვლები იმალებოდა პოლიტიკურად შეფუთული ენერგეტიკული გადაწყვეტილებების უკან.**

²⁸² Gideon Rose, "Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy," *World Politics* 51, no. 1 (1998): 144–172.

Nord Stream 1 და Nord Stream 2: პროექტების განვითარება და პოლიტიკური კონტექსტი

Nord Stream-ის პროექტების ისტორია ცხადყოფს, რომ ეს იყო გაცილებით მეტი, ვიდრე მხოლოდ ენერგომომარაგების ინფრასტრუქტურა. მათი გეოგრაფია, დროითი პარალელები, საერთაშორისო რეაქცია და დისკურსი, რომელიც პროექტებს ახლდა თან, აჩვენებს, რომ ორივე მილსადენი თავიდანვე ატარებდა პოლიტიკურ კონტენტს, რომელიც დროთა განმავლობაში კიდევ უფრო გაღრმავდა.

Nord Stream 1-ის მშენებლობა დაიწყო 2005 წელს და დასრულდა 2011 წელს. პროექტი მიზნად ისახავდა რუსული ბუნებრივი აირის პირდაპირ მიწოდებას გერმანიაში ბალტიის ზღვის გავლით - უკრაინის, ბელარუსისა და პოლონეთის გვერდის ავლით. ეს მარშრუტი თავიდან წარმოდგენილი იყო როგორც ეკონომიკურად გამართლებული გზა, რომელიც გაზრდიდა მიწოდების საიმედოობას, თუმცა, ფაქტობრივად, ის **ასუსტებდა აღმოსავლეთ ევროპის სატრანზიტო პოზიციას** და ამცირებდა ამ ქვეყნების გავლენას საერთო ენერგეტიკულ ქსელში.

გერმანიის იმდროინდელი კანცლერის, გერჰარდ შროდერის, როლი გადამწყვეტი იყო. სწორედ მისი მმართველობის დროს დაიგეგმა პროექტი და ხელშეკრულებები გაფორმდა. მოგვიანებით შროდერი დაუკავშირდა პროექტს პირადადაც — 2005 წელს, პოლიტიკიდან წასვლისთანავე, დაინიშნა Nord Stream AG-ის სამეთვალყურეო საბჭოში.²⁸³ ეს ნაბიჯი ბევრისთვის იყო ნიშანი, რომ საქმე არ ეხებოდა მხოლოდ ენერგეტიკას, არამედ **პოლიტიკური ინტერესების გადაკვეთას ბიზნესთან**.

პროექტის მიმართ კრიტიკა განსაკუთრებით გაძლიერდა 2006 და 2009 წლებში, როდესაც რუსეთმა რამდენჯერმე შეუწყვიტა უკრაინას გაზის მიწოდება. იმ დროს Nord Stream აღიქმებოდა როგორც რუსეთის მცდელობა, შეექმნა **ბილატერალური არხი დასავლეთ ევროპასთან**, რომელიც გვერდს აუვლიდა იმ მეზობელ ქვეყნებს, რომლებსაც კრემლი სტრატეგიულად არასაიმედოდ მიიჩნევდა.

Nord Stream 2-ის პროექტი ოფიციალურად დაიწყო 2015 წელს - იმ პერიოდში, უკვე გაცხადებული იყო, რომ რუსეთის და დასავლეთის ურთიერთობები მკვეთრად გამწვავდა ყირიმის ანექსიისა და აღმოსავლეთ უკრაინის კონფლიქტის შემდეგ. მიუხედავად ამისა, გერმანიამ მიიღო გადაწყვეტილება, მხარი დაეჭირა Nord Stream 2-ის გაგრძელებისთვის, რაც აღიქმებოდა როგორც **პოლიტიკურად წინააღმდეგობრივი ნაბიჯი** ევროკავშირის შიგნით.

²⁸³ Hans B. Mosler, *Germany's Russia Problem: A Historical Perspective on the Politics of Ostpolitik* (Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik, 2023), 72–73.

გერმანიის ხელისუფლება ცდილობდა პროექტი წარმოეჩინა როგორც კომერციული, კერძო ინიციატივა, რომელსაც პოლიტიკური დატვირთვა არ აქვს. ამ პოზიციას აძლიერებდნენ ენერგოკომპანიები და ბიზნეს-დაბალანსებული წრეები, რომლებიც ენერგიის დაბალ ფასსა და სტაბილურ მიწოდებას უსვამდნენ ხაზს. თუმცა პარალელურად, კრიტიკა ძლიერდებოდა როგორც ევროკავშირის წევრი ქვეყნებისგან (პოლონეთი, ბალტიის ქვეყნები), ასევე შეერთებული შტატებისგან. პროექტი **გავრცელებული იყო როგორც პოლიტიკური გამოწვევა ევროპული ერთიანობისთვის**, რადგან ხელს უწყობდა რუსეთზე ენერგოდამოკიდებულების გაღრმავებას სწორედ იმ დროს, როდესაც მოსკოვის მიმართ სანქციები მოქმედებდა.

ასევე აშკარა იყო, რომ Nord Stream 2 კიდევ უფრო მეტად ასუსტებდა უკრაინას, როგორც სატრანზიტო ქვეყანას - რაც მისთვის არა მხოლოდ ეკონომიკური, არამედ უსაფრთხოების საკითხიც იყო. მილსადენის ალტერნატიული მარშრუტი პირდაპირ ნიშნავდა, რომ მოსკოვი შეძლებდა **უკრაინასთან კონფლიქტში ენერგეტიკული ბერკეტის გამოყენებას მინიმალური ფასის გადახდით**.

აღსანიშნავია, რომ გერმანიაში შიდა პოლიტიკური შეფასებები ამ პროექტებზე ერთგვაროვანი არ ყოფილა. მწვანეთა პარტია და სხვადასხვა სამოქალაქო ჯგუფები Nord Stream 2-ს თავიდანვე აკრიტიკებდნენ როგორც უსაფრთხოების რისკს. თუმცა მათი გავლენა მთავრობაზე შეზღუდული იყო მანამ, სანამ საერთაშორისო კრიზისი აშკარა საფრთხედ არ იქცა. კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორი იყო გერმანიის ენერგეტიკული ტრანზიცია - Atomausstieg და მწვანე ენერგიის პოლიტიკა, რომელმაც გაზი გადააქცია „გარდამავალ“ ენერგომატარებლად და, ამით, გაზარდა მისი სტრატეგიული მნიშვნელობა.

რუსეთის სტრატეგია: Nord Stream როგორც ზემოქმედების ინსტრუმენტი

რუსეთის ენერგოპოლიტიკა არასოდეს ყოფილა მხოლოდ ეკონომიკური სფერო. პოსტ-საბჭოთა პერიოდის განმავლობაში კრემლმა ენერგორესურსები ჩამოაყალიბა როგორც ერთ-ერთი მთავარი სტრატეგიული ბერკეტი - გავლენის გაფართოებისა და საგარეო პოლიტიკის მიზნების მისაღწევად. ამ კონტექსტში Nord Stream-ის პროექტები განიხილებოდა არა მხოლოდ გაზის ექსპორტის არხები, არამედ როგორც **დამოკიდებულების განმამტკიცებელი მექანიზმები ევროკავშირის ყველაზე ძლიერ ეკონომიკასთან**.

პროექტების გეოგრაფიული მარშრუტი, რომელიც გვერდს უვლიდა უკრაინასა და პოლონეთს ცხადყოფს, რომ რუსეთისთვის მნიშვნელოვანი იყო არა მხოლოდ ბაზარზე წვდომა, არამედ **სატრანზიტო ქვეყნებთან ანგარიშსწორების თავიდან აცილება**. მილსადენის პოლიტიკა ემთხვევა იმ სტრატეგიას, რომლის მიხედვითაც მოსკოვი ცდილობდა ევროპულ ქვეყნებთან ორმხრივი ენერგოდამოკიდებულებების კონსტრუირებას - ამით სუსტი სახელმწიფოთა ჩარევის მინიმიზაციასა და ცენტრალური კონტროლის გაძლიერებას.

პოლიტიკური ზემოქმედების ერთ-ერთი სტრატეგია იყო **გაზის მიწოდების გამოყენება როგორც სანქციის ფორმა**. უკრაინისა და ბელარუსის მაგალითები ამ პრაქტიკის ყველაზე თვალსაჩინო მაგალითებია. ამავე დროს, ევროკავშირის ისეთ წამყვან წევრებთან, როგორებიც იყვნენ გერმანია და იტალია, რუსეთი ცდილობდა თანამშრომლობის რბილი ფორმების შენარჩუნებას, რითაც ზრდიდა მათ სტრატეგიულ მორჩილებას საერთო პროექტებთან მიმართებით.

მოსკოვის გათვლებით, რაც უფრო მეტი გაზი მიეწოდებოდა გერმანიას პირდაპირი გზით, ნაკლებად იყო დამოკიდებული მესამე მხარეებზე და მით უფრო მეტად ეწინააღმდეგებოდა შეერთებული შტატების ენერგეტიკულ პოლიტიკას. ამის ფონზე, Nord Stream 2-ის მხარდაჭერა უკვე აღარ აღიქმებოდა მხოლოდ ეკონომიკურ გადაწყვეტილებად. ის გახდა გერმანიის პოლიტიკის სიმბოლო, რომელიც უპირატესობას ანიჭებდა კავშირებს რუსეთთან დასავლური სოლიდარობის ხარჯზე.

პროექტის კომუნიკაცია რუსეთის მხრიდან აქტიურად მიმდინარეობდა არა მხოლოდ დიპლომატიური არხებით, არამედ მედიითა და სამეცნიერო წრეების ჩართულობით. რუსული სახელმწიფო და მასთან დაკავშირებული ორგანიზაციები (როგორიცაა Gazprom) ასპონსორებდნენ კონფერენციებს, აფინანსებდნენ კვლევებს და აქტიურად ავრცელებდნენ გზავნილებს იმაზე, რომ Nord Stream ევროპის სტაბილურობისთვის იყო საჭირო, მაშინ როდესაც შეერთებული შტატების პოზიცია წარმოადგენდა პოლიტიკური ზეწოლის ფორმას.²⁸⁴

Nord Stream-ი რუსეთის სტრატეგიაში საბოლოოდ იქცა იმ საშუალებად, რომელიც ერთდროულად ასუსტებდა ევროკავშირის შიდა კონსოლიდაციას და ამტკიცებდა მოსკოვის ძლიერ პოზიციას ევროპის ენერგეტიკულ რუკაზე. მილსადენების გავლით კრემლი ახორციელებდა **ზემოქმედებას არა მხოლოდ ეკონომიკურად, არამედ**

²⁸⁴ Agata Łoskot-Strachota, "Nord Stream 2: A Political and Economic Context," *OSW Commentary* 235 (Warsaw: Centre for Eastern Studies, 2017): 2–5.

სტრუქტურულად, რაც უფრო რთული შესაცვლელი იყო, ვიდრე მოკლევადიანი მიწოდების შეფერხება.

გერმანიის შიდა ფაქტორები: ელიტები, ეკონომიკური ინტერესები და სტრატეგიული კულტურა

გერმანიის გადაწყვეტილება, მხარი დაეჭირა Nord Stream-ის პროექტებისთვის, ვერ აიხსნება მხოლოდ ენერგომომარაგების რაციონალიზმით. შიდა პოლიტიკური და ეკონომიკური ფაქტორები მნიშვნელოვან გავლენას ახდენდნენ ქვეყნის პოზიციონირებაზე, რაც, თავის მხრივ, განსაზღვრავდა გერმანიის საგარეო პოლიტიკის რეაქციებს გარე გამოწვევებზე.

პოლიტიკური ელიტების გავლენა აშკარაა ჯერ კიდევ Nord Stream 1-ის დაგეგმვის ეტაპზე. კანცლერმა გერჰარდ შროდერმა არა მხოლოდ ხელი მოაწერა რუსეთისთან შეთანხმებებს, არამედ გადადგომისთანავე დაიწყო მუშაობა თავად პროექტთან დაკავშირებულ სტრუქტურაში - რაც მრავალ ანალიტიკოსს მიაჩნია ინტერესთა კონფლიქტის ტიპურ მაგალითად. ეს ქცევა ცხადყოფს, რომ ინდივიდუალური პოლიტიკური გადაწყვეტილებები პირდაპირ აისახებოდა ენერგეტიკულ სტრატეგიაზე, და ამავდროულად, ასუსტებდა გერმანიის საგარეო პოლიტიკის კონსისტენტურობას.²⁸⁵

ანგელა მერკელის მმართველობის პერიოდში Nord Stream 2-თან მიმართებით გამოხატული პოზიცია უფრო ფრთხილი იყო, თუმცა არსებითად მემკვიდრეობით მიჰყვებოდა შროდერის კურსს. მიუხედავად იმისა, რომ მერკელის მთავრობა საჯაროდ აცხადებდა ენერგოადამოუკიდებლობის მნიშვნელობაზე, პრაქტიკაში მხარს უჭერდა ახალ მილსადენს. სახელმწიფო პოზიცია ეფუძნებოდა არგუმენტს, რომ პროექტი კერძო სექტორის მიერ ხორციელდებოდა და პოლიტიკური განზომილება არ გააჩნდა - რაც არაერთხელ იქნა გაკრიტიკებული როგორც ფორმალური და ფაქტობრივად მცდარი მიდგომა.

გერმანიის შიდა დისკურსში მნიშვნელოვანი იყო ენერგოკომპანიების გავლენა. მსხვილი კორპორაციები, როგორიცაა Wintershall, Uniper და E.ON, აქტიურად ლობირებდნენ Nord Stream-ის პროექტებს. მათი ინტერესები დაკავშირებული იყო დაბალ ფასზე გაზის გარანტირებულ მიწოდებასთან და წვდომასთან რუსულ

²⁸⁵ Hans B. Mosler, *Germany's Russia Problem: A Historical Perspective on the Politics of Ostpolitik* (Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik, 2023), 69–74.

ბაზარზე. კომპანიებს არა მხოლოდ ეკონომიკური წილი ჰქონდათ მილსადენში, არამედ მათ გააჩნდათ აქტიური წარმომადგენლობა პოლიტიკის ფორმირებაში. ეს ქმნიდა ისეთ მდგომარეობას, სადაც **ბიზნესინტერესები რეალურ ზეწოლას ახდენდნენ პოლიტიკურ გადაწყვეტილებებზე.**

კიდევ ერთი განმსაზღვრელი ფაქტორი იყო გერმანიის სტრატეგიული კულტურა, რომელიც მნიშვნელოვნად იყო ჩამოყალიბებული Ostpolitik-ის მემკვიდრეობით. ცივი ომის შემდეგ გერმანული საგარეო პოლიტიკის ერთი მთავარი კონცეფცია ის იყო, რომ **ეკონომიკური ინტეგრაცია ხელს უწყობს სტაბილურობას და კონფლიქტების დეესკალაციას.** ეს მიდგომა გულისხმობდა, რომ რუსეთთან ეკონომიკური კავშირები, განსაკუთრებით ენერგეტიკაში, პოტენციურად გამორიცხავდა სამხედრო ესკალაციას ან მტრულ ქცევას. სწორედ ამ ლოგიკაზე იდგა Nord Stream-ის ლეგიტიმაცია გერმანიის შიდა დისკურსში - განსაკუთრებით იმ წლებში, როცა რუსეთი თანდათან უფრო ავტორიტარულ და აგრესიულ საგარეო პოლიტიკას ეწეოდა.

ამ მოლოდინმა ხელი შეუწყო კრიტიკის მარგინალიზაციას. მწვანეთა პარტია და გარკვეული სამოქალაქო პლატფორმები მუდმივად აფრთხილებდნენ სტრატეგიულ რისკებზე, თუმცა მათ ხმა ძირითადად იგნორირებული იყო მანამ, სანამ უკვე ფაქტობრივი კრიზისი არ გაჩნდა. ენერგეტიკული თანამშრომლობა რუსეთთან მრავალი წლის განმავლობაში განიხილებოდა როგორც პრაქტიკული აუცილებლობა და არა სტრატეგიული შეცდომა - რაც მკაფიოდ მიაჩნდებოდა, რომ გერმანიის შიდა პოლიტიკური ეკოსისტემა თავსდატეხილი კრიზისების პრევენციაზე ნაკლებად იყო ორიენტირებული.²⁸⁶

2022 წლის ომისშემდგომი გარდატეხა: Nord Stream-ის კრაზი და პოლიტიკური გაუფასურება

2022 წლის თებერვალში უკრაინაში რუსეთის სრულმასშტაბიანი შეჭრა იქცა გარდამტეხ მომენტად არა მხოლოდ ევროპის უსაფრთხოების არქიტექტურისთვის, არამედ გერმანიის ენერგეტიკული პოლიტიკისთვისაც. Nord Stream 2-ის ირგვლივ დაგროვებული წლების განმავლობაში დაგეგმილი არგუმენტაცია, დიპლომატიური წონასწორობა და ეკონომიკური გათვლები ერთდროულად დაენგრა.

²⁸⁶ Kirsten Westphal, "Nord Stream 2 – Not Just a Pipeline: Geopolitical Stakes for the EU, Germany and Russia," *SWP Comment* 3 (2016): 2–4.

გერმანიის რეაქცია თავდაპირველად შეზღუდული იყო, თუმცა რუსეთის აგრესიის მასშტაბმა და მისმა პირდაპირმა გამოწვევამ ევროპის მშვიდობის წესრიგისთვის გერმანიის მთავრობა აიძულა, დაუყოვნებლივ შეეჩერებინა Nord Stream 2-ის სერტიფიცირების პროცესი.²⁸⁷ ამ გადაწყვეტილებას სიმბოლური დატვირთვაც ჰქონდა — ის იყო პოლიტიკური აღიარება იმისა, რომ წარსულში მიღებული გადაწყვეტილებები, რომლებიც ეკონომიკური რაციონალიზმით იმართებოდა, უშუალოდ დაემთხვა გეოპოლიტიკურ მარცხს.

ამავე პერიოდში დაიწყო Nord Stream 1-ის გამოყენების შეზღუდვა და საბოლოოდ სრულად შეჩერდა მიწოდება. ენერგორესურსების „weaponization“-ის ფაქტი უკვე აღარ იყო თეორიული რისკი - ეს იყო პრაქტიკულად გამოცდილი ტაქტიკა. რუსეთმა ჯერ შეამცირა მიწოდება ტექნიკური მიზეზებით, შემდეგ კი სრულად შეაჩერა, რაც დასავლეთ ევროპის ქვეყნებს მძიმე ეკონომიკური და პოლიტიკური რეაგირების პირობებში ამყოფებდა.

მილსადენების ფიზიკური დაზიანება, რომელიც 2022 წლის სექტემბერში დაფიქსირდა ბალტიის ზღვის ქვეშ, საბოლოოდ დაასამარებდა Nord Stream-ის, როგორც პროექტის რეპუტაციას. მიუხედავად იმისა, რომ დაზიანების მიზეზები და პასუხისმგებლობის საკითხი ღიად დარჩა, საერთო ნარატივი ჩამოყალიბდა: Nord Stream იყო პოლიტიკური სტრატეგიის ნაწილი, რომელიც კრახით დასრულდა.²⁸⁸

ამ კრიზისულ ეტაპზე გერმანიის პოლიტიკურმა დისკურსმა მკვეთრად იცვალა კურსი. შემცირდა რუსეთზე ენერგეტიკული დამოკიდებულება, დაიწყო სხვა წყაროების ძიება, მათ შორის LNG-ტერმინალების აშენება და ამერიკიდან გაზის იმპორტის გაზრდა. გაძლიერდა განახლებადი ენერგიის დარგიც, რაც ენერგეტიკულ სტრატეგიას უფრო დეცენტრალიზებულს და ნაკლებად მოწყვლადს ხდიდა. თუმცა ეს ნაბიჯები **რეაქტიული იყო და არა პროაქტიური** - არსებულ სტრატეგიულ რეალობაზე გვიანდელი პასუხი და არა დროული გათვლა.

მნიშვნელოვანია, რომ Nord Stream-ის პოლიტიკურმა გაკვეთილებმა არა მხოლოდ გერმანიაში, არამედ ევროკავშირის მასშტაბით გამოიწვია ენერგეტიკული უსაფრთხოების პარადიგმის გადაფასება. დამოუკიდებლობისა და დივერსიფიკაციის იდეა რეალურად გადაიქცა პოლიტიკად, ხოლო „მეგობრებთან ვაჭრობის“ ლოგიკა, ძველი ლიბერალური პრინციპი, ეჭვქვეშ დადგა.

²⁸⁷ European Council, “Germany Halts Nord Stream 2 Certification,” Press Release, February 22, 2022.

²⁸⁸ BBC News, “Nord Stream: Who Sabotaged the Pipeline?” October 5, 2022.

დასკვნა

Nord Stream-ის მილსადენების ისტორია ცხადად აჩვენებს, რომ ენერგეტიკული ინფრასტრუქტურა შეიძლება იქცეს არა მხოლოდ ეკონომიკურ ობიექტად, არამედ საგარეო პოლიტიკის ინსტრუმენტად, სტრატეგიულ იარაღად და, საბოლოოდ, პოლიტიკური კონფლიქტის ნაწილად. გერმანია, რომელიც ათწლეულების განმავლობაში ცდილობდა ენერგეტიკულ სტაბილურობას მშვიდობიანი თანამშრომლობის გზით, აღმოჩნდა დამოკიდებულებაში ისეთ პარტნიორზე, რომელმაც ენერგია სამხედრო აგრესიის პარალელურად ზეწოლის ბერკეტად გამოიყენა.

სტატიის კვლევითი კითხვა: შეიძლება თუ არა Nord Stream-ის პროექტები გაგვეაზრებინა, როგორც პოლიტიკური სტრატეგია და არა მხოლოდ ეკონომიკური საჭიროების გამოძახილი - დადებითი პასუხით უნდა შეჯამდეს. პროექტების განვითარება, გეოგრაფიული მარშრუტი, შიდა პოლიტიკური დინამიკა, საერთაშორისო რეაქცია და მათი სიმბოლური დატვირთვა აჩვენებს, რომ Nord Stream იყო პოლიტიკურად მოტივირებული პროექტი ორმხრივი გავლენისთვის, რაც გადიოდა ბაზრის ლოგიკის ფარგლებს გარეთ.

ნეოკლასიკური რეალიზმის თეორია, როგორც ანალიტიკური ჩარჩო, ამ პროცესების გასაგებად განსაკუთრებით გამოდგა. მან შესაძლებელი გახადა ყურადღება მიგვექცია არა მხოლოდ საერთაშორისო სისტემის ზეწოლაზე, არამედ შიდა ფაქტორებზე - ელიტების პოზიციებზე, ეკონომიკურ ინტერესებზე, ისტორიულ მემკვიდრეობაზე და საზოგადოებრივ აღქმებზე. სწორედ ამ შიდა ფილტრაციის მექანიზმმა განაპირობა ის, რომ გერმანია დიდხანს უარყოფდა Nord Stream-ის გეოპოლიტიკურ რისკებს და რეაგირება მოახდინა მხოლოდ მაშინ, როცა კრიზისი უკვე ფაქტობრივად ჩამოყალიბდა.

სტატიის მიგნებები მიუთითებს, რომ ენერგეტიკული პოლიტიკა ვერ განიხილება ცალკე ეკონომიკური სეგმენტად, ის არის სტრატეგიული სივრცე, სადაც ერთდროულად მოქმედებს ძალაუფლების, ღირებულებებისა და ინტერესების პოლიტიკა. ევროპის, და კერძოდ გერმანიის მაგალითზე, ნათლად გამოჩნდა, როგორ ქმნის ზედმეტი დამოკიდებულება ავტორიტარულ პარტნიორზე არა სტაბილურობას, არამედ მოწყვლადობას რომელიც შეიძლება კრიტიკულ მომენტში გადაიქცეს უსაფრთხოების საფრთხედ.

ეს გამოცდილება აუცილებელია გათვალისწინებულ იქნეს არა მხოლოდ წარსულის შეფასებისას, არამედ ენერგეტიკული პოლიტიკის მომავლის ფორმირებისას, სადაც

პრინციპებს, სტრატეგიულ წინდახედულობას და პოლიტიკური თანმიმდევრულობას გაცილებით მეტი წონა უნდა მიენიჭოს, ვიდრე მოკლევადიან ეკონომიკურ გათვლებს.

გამოყენებული ლიტერატურა

Balmaceda, Margarita M. *Russian Energy Chains: The Remaking of Technopolitics from Siberia to Ukraine to the European Union*. New York: Columbia University Press, 2021.

BBC News. “Nord Stream: Who Sabotaged the Pipeline?” October 5, 2022. <https://www.bbc.com/news/world-europe-63137430>.

European Council. “Germany Halts Nord Stream 2 Certification.” Press Release, February 22, 2022. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/02/22/germany-halts-nord-stream-2-certification>.

Łoskot-Strachota, Agata. “Nord Stream 2: A Political and Economic Context.” *OSW Commentary* 235. Warsaw: Centre for Eastern Studies, 2017.

Mosler, Hans B. *Germany’s Russia Problem: A Historical Perspective on the Politics of Ostpolitik*. Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik, 2023.

Rose, Gideon. “Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy.” *World Politics* 51, no. 1 (1998): 144–172.

Schweller, Randall. “Unanswered Threats: A Neoclassical Realist Theory of Underbalancing.” *International Security* 29, no. 2 (2004): 159–201.

Siddi, Marco. “The EU’s Dependence on Russian Energy: Narratives and Reality.” *Europe-Asia Studies* 70, no. 9 (2018): 1330–1354.

Westphal, Kirsten. “Nord Stream 2 – Not Just a Pipeline: Geopolitical Stakes for the EU, Germany and Russia.” *SWP Comment* 3. Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik, 2016.